

Никола Поповић

НАПУЉСКИ КОРАЛ

Скупе прсте као да држе смокву. Онда тресу том скупљеном шаком, као да с опране вошке стресају воду; и још, длановима скупљеним као у молитви, померају горе-доле. Тако чине Наполитанци кад се чуде нечем, или се љуте, а реч неће на усне, већ сва у прсте и жиле руку пређе. Кад проговоре, реч је брза, било да је весела, љута или уплашена. Таква је сад, у авиону који надлеће напуљски залив, покушавајући већ други пут да слети. Кроз тамну вуну облака види се пена таласа. Авион се тресе, крило трепери, убрзало срце и искусним путницима.

Оне пак, стјуардесе наше, сасвим су мирне, било је оваквих слетања, седе мирно, усправно као грације: – Везув, ено га Везув – казује једна мирно. Друга, забацијући косу под капу, благо палу због турбуленција, клима на то, па тихо: – Ево, пробаће још једном да слети. – Говоре изговарајући речи као што се отпијају гутљаји. У униформама боје амбре и с капама као крунама, личе на контесе из старог времена. Виделе су већ напуљске бураске, и знају: залив има своју климу, почне запара, небо прекрију тамни облаци, и као да се намах промени доба и дана и године. Буде кише и ветра, онда ведро јутро. А авион лети своје, није птица да се сломи крило.

Око њих, прсти путника скупљени као смоква и знојни дланови. Мешају се италијанске речи са дијалекатским, чују се нагађања где ће, ако не у олујни Напуљ, слетети, и ако слети, ко кога зна, има ли каквог рођака. У том авионском коралу најгласнији су мушки гласови, и више је убрзан мушки говор од женског. И да није стјуардеса, погледа на њих, било би теже, оне не губе елеганцију ни тон, уопште, од мушких, храбрија су бића.

* * *

Кажу да је то због Везува. Овде је ваздух топао и мек кажу: топло као у крављој утроби. Тако Наполитанци говоре о поднебљу, али више о себи, о старим четвртима које чувају своју боју и мирисе, за те четврти везани су мишљу и звуком говора. Четврти имају хорски дах.

У авиону се све слива у један, мирнији акорд. На макаронском енглеском, потом на италијанском науљеним напуљским акцентом, капетан објављује: – За Бриндизи! – Одмах затим: – За Бари! – На помен јадранске луке један старији човек поменуо је родитеље, каже: били су тамо, на јадранској обали, на меденом месецу, тамо је, наиме, и зачет. Град је, руку на срце, леп, не баш као Напуљ, али све је то наше, јужно, испод Рима. А дан сопственог зачећа – израчунао је сам, свадбено је путовање било у септембру, а он је мартовско дете, рођен у знаку рибе.

Смеју се путници, на то, и њему што би да олакша и лет и слетање, док авион лети право за други, три стотине километара удаљен град. Онда, удар точкова о писту и аплауз громак. Још један поглед на авион и на стјуардесе – свако их пита шта и како, а оне одговарају магловито као пророчице из античког храма. Не знају кад ће стићи аутобус, нити где ће стати, нити колико траје пут – али то оне неће рећи; мирне су, постојане као грације.

Онај барба што помиње давно венчано путовање родитеља, прича оном ко слуша (у Напуљу се причање никад не прекида, старијег особито) о својој жени, преминулој пре неколико година. Била је госпођа родом од старог наполитанског племства, големо богатство истопило се након Уједињења Италије, но остала је, осим покојег сувенира и родослова, и њена племићка отменост. За све на овом свету је имала меру. Јела је мало, пила и вино и воду као птица. Она би, да је сад у авиону, била мирна као што су стјуардесе. Јесте била побожна, као што напуљске жене знају бити, уз то веровала је, на баш наполитански начин, у судбину и предсказања. Можда би само у себи молила круницу, али не би се то на њеном лицу видело.

Њему, необријаном и без опегланог руха није давала међу свет, чак ни преко улице, до бакалина. И још: сањао ју је ноћас. Седи у бержери пресвученој бордо плишем, у њиховом стану, у њиховој улици и четврти. Ситна је, а у кућном огртачу боје исте као и фотеља, стопила се с високим наслоном па се чини још ситнија. Али седи усправљена, аристократски, попут принчипесе пред крунисање. У руци јој муштикала и док догорева цигарета, она, у сну, гледа право и каже му: – Једи добро.

Говори стари даље, о ћерки која је у Лондону: успешна је била увек, прва у свему, уосталом женска деца напредују брже. Завршила је студије хемије, потом постдипломске, има и мужа – момак је добар, британски учтив, наиме са зетом не говори много, јер нити он зна енглески нити овај италијански – али види да се њих двоје пазе. Унукe, близнакиње, иду већ у школу, пишу, цртају, плешу, али италијански тек покоју реч.

Почео је и о сину, који је студирао филозофију, а онда се ухватио лошег друштва, оних што пуно дижу лакат – тако веле Наполитанци за оног што му се омили чаша. Ишао је од посла до посла, прво је радио у продавници плоча, онда у копијерници, најпосле за шанком, једним и другим. Онда, од жене до жене, из једног у други развод, и ево га поново, код њега, у стану, у истој дечачкој соби с постерима и колекцијом плоча. А нашло би се и добра посла и честите жене и за њега, него пошла га је, као у бришкули, баксузна, упорна карта, шпил се лоше отворио. Али – он за то јамчи: вредан је, није силеција нити безобразник, већ му срце чисто као у дечака.

На крају каже: – Посла, макар и не било, прво нека се ухвати праве жене, онда ће све доћи на своје.

Било је храпаво слетање, и у Барију је био ветар. Чуло се: – Ево, сад ће и аутобус и возач. – А онда су одједном ишчезле и стјуардесе, и поглед на њих. Био је Бари, била је добра кафа и сендвич од апулијске погаче из крушне пећи, хрскаве и прошаране трагом биља. Неком се журило у Напуљ, други су рекли: остали би у Барију, и ту је сунце и море, нека се смири олуја над заливом, тамо, у Напуљу. Ево са Искије, острва преко пута града, не плове броднице за град.

Изнова се чуло много гласова сливено у хор, и опет су мушки слогови били гласнији, бржи, већ су о тек свршеном лету говорили као о преживљеном бродолуму,

као да их је море избацило овде, на апулијске жале. Одједном, сви су Робинзони и Одисеји, повратници са великог попрешта, пуни авантура и ожиљака.

Затим се појавила она, из путне агенције из Барија, у цинсу са прорезима и сакоом боје индига, из профила сва као Маорка, танка као Наусикаја а очију тамних као Кирка. Казала је гомили да се стрпи, Ускрс је, град слави. Вадила је телефон из свог индиго сакоа, звала, говорила да пожуре јер путници чекају, скидала је сако и облачила поново, између налета ветра. Гестикулирала није много, већ се благо њихала, као у мистичном плесу.

Улазили су Наполетани у аутобус скупљајући прсте у облик смокве. – У Барију начас захладни – рекао је неко. Онај стари, на то, да је сваком, женама посебно, некад топло, а некад хладно.

Возач, момак низак и тамнопут, у плавој кошуљи и с наочарима на челу, ушао је, сео и благо длановима прешао преко волана, као бињација кад мери чврстину коњских сапи, или свирач лутње пре но што засвира, преко прагова. Казао је одмах да ништа није потонуло и да не жели у свом аутобусу, на својој палуби – тако је казао, лица као да је каква жалост, неће да чује тешке речи и мисли. Пустио је Пина Данијелеа, музику која спаја Напуљ, цез, и још даље, Медитеран цео, Магреб, Арабију. Пловио је аутобус и преко Беневента, знаног по великој средњовековној бици, ту је сицилијански краљ Манфред оставио кости.

На паноима крај пута били су знаци за музеје, и винске путеве: овде расту бела фалангина и црвени аљанико. Возач је говорио у микрофон, о краљу Манфреду, праунуку Барбаросе, Данте за њега вели да је био плав, племенита лика. Поменуо је и сараценске стрелце, хиљаду их је било у војсци сицилијанског краља, који је волео Исток и хтео да му двор буде средиште Медитерана. Питао је путнике зна ли ко за те сараценске стрелце, сећају ли се стихова Дантеових, и још, да ли им је дражи аљанико, вино црвено и пуно, што са старењем још пуније и моћније буде, или бела фалангина, свежа и реска, уз плодове мора. Питао је, а напуљски му путнички корал одговарао као античком хоровађи.

Најпосле: – Пут је пут. – Тако веле мештри од заната. Винари: лоза је лоза, бербери, брада је брада, макар и краљевска, капетани с палубе, држећи волан аутобуса, за пут да је пут.

* * *

Портичи је надамак Напуља. Морски спруд и поглед на ботанички врт, стару краљевску шуму, у ноћи све као да израња из сна. Портичи има музеј и ботанички врт, стару краљевску шуму од династије Борбона, у замку музеј и пољопривредни факултет. Мој друг вели: – Овде можеш све од јаслица до факултета завршити, ако на природњачку страну пођеш.

Професор је, природњак загладан у свет, уз то путник, памти путовања у велике кишне шуме Амазоније, и у голему тишину и пустош Сахаре. Његов су посао вулкани, зна какве су стене, зна каква лоза расте под Везувом. За парадајз, трешњар ситан и сладак, каже: шиљат као вретено. О вулкану каже: – После лаве, још док се хлади, створи се на камену нови слој, камени и биљни, мек као маховина. Као човек после болести, земља се обнавља, рађа. – Кад ће се вулкан помамити

опет, онако како су описали ерупцију антички хроничари, то не зна, каже: ни наука не зна. Зна се, само, да хоће.

– И зна се да и у природним катаклизмама, жене мирније све подносе, и то су забележили хроничари ерупција. – Тако каже, гледајући у пучину, из профила Римљанин је, као Плиније. Трајект уклопљен у пејзаж показује руком: одавно је ту. Сав је живот овде, у Портичију: – Шетам овуда пса свако јутро, од дечачких дана. Паса је било неколико, увек од исте пасмине, немачки овчар, знан по њуху и оданости, првог је као штене довео из полицијске станице отац.

Карабинијер, родом са севера, из Аосте. Дошао је у Напуљ у време пуно обрачуна унутар каморе саме, и свега се нагледао на врелом асфалту града. Заљубио се у Наполитанку и – остао. О послу, у кући није говорио никад. У пензији, написао је књигу. Роман. – Мада, више су то мемоари – тако каже док ми даје књигу, онда опет: можда је ипак роман, де, види. Одговарам му: – Пут је пут, веле и капетани, а ко пише, верује да су све приче мало од живота, мало од маште, те да је сећање најтежи жанр.

Живот најпосле није какав је био, већ како се памти у причама и како писци пишу, а карабинијер је то знао из живота, па је тако и написао. Промичу му кроз књигу обрачуни мафије, рекеташа, немачки овчари доброг њуха, страдали у акцијама – памти пушчана зрна и крваве ране на бујном смеђем крзну. У поглављима говоре карабинијери, људи од полицијског заната, али не о самом послу, него као планинари, победници бициклических трка и прваци стрељачких такмичења.

Догађаји, како се Италија мењала и он растао уз посао, жену, децу, поменути су овлаш, а свуда понајвише путања човека који се сели са севера на југ, вођен приликама, послом, љубављу. За роман веле: даје широку слику. Други додају: роман је низ прича, иста их нит носи. За сећање, да је најтежи жанр. Карабинијерова књига вуче, носи, као што добро вино клизи, као што носи путовање у нови град. – Можда није роман – кажем – више су песме.

* * *

Портичи има разливене боје. Жена мог друга, професора, црта аквареле и предаје математику у гимназији. Учи ђаке теореме и једначине античких филозофа и математичара од којих су неки живели баш овде, у Магна Грецији, око града који и сад носи грчко име: Напуљ, нови град. Сицилијанка је родом, али заволела је звук напуљског говора, ову луку, лидо и светло, море свему да плавичаст сјај. А ноћи су препуне звезда. Све је то на њеним акварелима, рамови су им дрвена прозорска окна од старе сицилијанске куће. За Ускрс, једемо колаче са трагом наранџине коре, по сицилијански.

Слика овде, на лиду, а у летње дане, у свом родном сицилијанском месту, Фавињани, на малом острву западно од Сицилије. И тамо светло има пропламсаје мора, али јаче је, афричко, Африка је ту, преко воде, а сицилијански говор примио је маварске, туарешке речи. Има на њеном острву и ритуал, сасвим пагански, који се зове: матанца, убијање. Али има тога и у Португалу, Мароку, Шпанији. Тако каже жена мог друга, о ритуалу сицилијанском, показујући ми књигу са фотографијама.

На сликама ритуал крвав. Црвене туне, рибе од стотину кила, маме у мреже, па пробадају дугим харпунима. Усред рибљих костију и меса, таласа и пене пуне крви, свирају се и певају песме, све носи удар сицилијанског дефа, пламти рибарски обред жртвовања. На обали секу одреске, на харпунима рибари подижу улов увис као жреци античког храма. На фотографијама, тек на махове се виде лица огрубела од ветра. Фотографије су у преливима црвене и плаве, мешају се боје мора, крљушти, крви.

На акварелима наше сликарке, међутим, тих боја нема, ни трага црвене од кржаве острвске матанце. То су све јутра и вечери, благоплаве и модре, звезде су ситне као искре. Дрвена окна боје рогача, чине рам. И све је плаво и жуто: море, сунце, ноћ, звезде. На сваком акварелу иста места: острво Фавињана, западно од Сицилије, или Портичи, лидо и лука, надамак Напуља.

* * *

Кад затресе, зна се, жене су хладнокрвније од мушкараца. Тако су записали хроничари, то мушки морају признати, по срцу и души. Оне знају да неће пукнути крило авиона, није птица, говоре слоге као да уживају у гутљајима, намештају склизнули прамен под капу. И кад се са оног света јаве у сну, опет мирно седе у бержери па кажу: – Једи добро. За приградску марину, међу зарђаним бродовљем, међу нијансама сиве и црвене, рећи ће да има посебно, модро светло, добро за акварел.

Напуљ има fine валере и љуте контрасте. Има широке, големе ведуте, има скривене вијуце и портике. Има морски кеј, раван, и стрме улице које се пењу уз брдо, а између балконâ развучени тирамоли. – Дотле ти је кућа, докле се рубље на тирамолу пружа – тако кажу у Напуљу. У старим зградама без лифта, спуштају кошарице на канапу а одозго се зачује: – Спуштајте *panaro*, дајте кошарицу! – Путује до горњег спрата панаро од пружа, носећи хлеб, млеко, воће. Повлаче тирамоле с једне на другу страну, чаршави се мрешкају као разапета једра. Речи и погледи с једног на други балкон прелазе. Свака капија има и мала врата и, чим кроче преко прага, већ је улица, већ је град. То су слике добре за сликара и замамне за писца.

Био је лет и храпаво слетање, али већ град зове у себе, питају конобари: – Би ли јеловник од мора, дагње и инђуне, или ти је милије штогод од земље, месно и млечно, ево тек је умешена тестенина пуњена рикотом, или фријаријело, што само овде, око града, расте, налик је лишћу броколија, тамнозелен, закусом опор?

* * *

Има градова за које веле: не може се ту живети. У Напуљу, не може од млаког ваздуха, од близине вулкана, од беле, расхлађене фалангине цветног мириса и моћног црвеног аљаника, но највише од говора људског, од живота и прича које се у исти напуљски корал сливају, па не зна онај што уплови шта би мирисао, отпијао, у шта гледао пре, на коју би причу наслонио ухо.

Кад кренеш од Пјаце Данте, путеви воде до римског декумануса, испод је још један, лавом прекривен Напуљ. Град се као тло обнавља и изнова рађа. У катакомбама Светог Ђенара шетачи траже хлад. Свака је берберница, свака радња градитеља мандолине, или продавница сувенира као што је црвени рожић, привезак

против урока, пуна магије. Ево, код доброг градитеља лутње Бепеа, између звука пиљевине мајсторског длета, чују се прелази на жичаним инструментима између градских веровања и легенди. Али доста је за ову причу. Напуљ све обгрљује као чаробни плашт.

Око поднева град је као магма, од јужног сунца, од маслиновог уља и рујног аљаника, али највише од људи, од покрета и говора. Ко дигне главу, налази натписе и путоказе на фасадама цркава и зграда. Међу малим напуљским олтарима горе уљанице, а молитве Марадони, мурали са грбом фудбалског тима, поруке духовите и безобразне, на напуљском су дијалекту који воли да скрати реч и пун је животне сласти.

Али и то, нека се пренесе у друге приче. Од трга кад кренеш ка горе, ка старим, шпанским четвртима, и прођеш кроз лук Понталба, улице се гранају и одједном се распукне пред тобом мали трг. Преко велике капије стоји графит: Ослободите Жулијана Асанжа.